

Patrícius ház

A kék szalonból a zöldbe vezettek át minket, ahol megtudtuk, hogy a déli, balkáni gyökerekkel rendelkező kereskedőcsalád hogyan vált városunk jeles jogászelitjévé.

- Azt mutassa már meg, ahol a disznót vágják! - szólt közbe az undok kis-öreg, aki sehogy sem illet a társaságunkba, és jól láthatóan az idegenvezetőt is bosszantotta.

Elég ramaty, esős idő volt, a kisöreget leszámítva mindannyian párokban érkeztünk, kiaknázva az ünnepnapos páros kedvezményt. Csupa középosztálybelinek vélhető, fiatal felnőtt fiú és lány pufi-dzsekiben vagy esőkabátban, tornacipőben - meg a bohócosan fehér, göndör hajú öreg a kopott zakójával, az esernyőjén támaszkodva, agyontaposott bőrcipőjében.

Az is lehet, hogy csak az eső elől húzódtott be a kapualjba, ha meg már itt volt, hát jött velünk, kötekedni kicsit ezzel az olcsó eleganciával felruházott tárlatvezető-féleséggel, aki egész biztosan legalább egy történész diplomát rejtegetett a tarsolyában, ha nem is mindjárt kettőt.

Az idegenvezető-féleség most sem válaszolt, csak folytatta szépen a mondkáját, ahogy azt vártuk tőle: egy félig-meddig megvakult velencei tükörben mutogatta nekünk, hogyan is éltek itt a régi kisasszonyok a japáni lakkládikáikban féltve őrzött varrókészleteikkel, elefántcsont- és korallberakásos gyűszűket húzva finom ujjakra, amiket az imént megismert csipkézett szarvasbőr és nyerselyem kesztyűkben rejtegettek a hétköznapi tekintetek elől.

Amott egy kis pianínó, ott meg egy skiccfüzet. Egy befejezetlen vászon tanúskodott e finom teremtések nagyszerű kézügyességéről és művészi ízléséről, míg a terem másik fele a család komoly férfitagjainak *Corpus Iuris*ait, spanyol tárgyalóasztalait, tárgyalópipáit, tárgyaló röviditalos poharait, tárgyaló sétatálcáit, tárgyaló szemüvegeit és tárgyaló portréit mutatta be, komoly, szakállas, bajszos, mentés tárgyalóképűkkel és az *-icses*, *-szkis*, *-ános* és *-eres* neveket magyarázó Kossuthos fali nyomataikkal, címeres tintatartóikkal, Zalán futását

NAGY-LACZKÓ BALÁZS (1989) író. Tanulmányait Gyulán és Szegeden végezte régészet, néprajz és vallástudomány szakokon. Rendszeres publikál folyóiratokban.

vagy a Bánk bán, a szabadságharc egy jelenetét, vagy éppen Ferenc Jóska koronázását megörökítő karcokkal körítve.

- Azt mutassa már meg, ahol a disznót ölték! - vihogott közbe az öreg, az idegenvezető meg erre azzal folytatta, hogy nézzük meg alaposan ezeket a festett legyezőket közelebbről is, mélyedjünk el egy pillanatra a holland porcelánkészlet kék kínai figurái között (kézi festés), és gondoljunk csak bele, milyen lehetett ennél a kedves kis asztalnál ücsörögni ezzel a kis *francia* verseskönyvvel, mely jól kifejezi a család *műveltségét*, melynek *ter-mé-sze-te-sen* minden egyes tagja *folyékonyan* beszélt németül, franciául, olaszul és (khm), persze, latinul és ógörögül is.

A következő szoba a család intimebb hétköznapijaiba engedett bepillantást: egy rövidke ágynak hála azt hihette az ember, hogy milyen alacsonyok voltak a régiek, de hamar felvilágosítást kaptunk, hogy ezekben az ágyakban gyakorlatilag ülve kellett aludni, gazdagon kipárnázva. Az itt látható ágytál a legkevésbé sem közönséges munka, és stílusában szorosan illeszkedik a mosakodó lavórhoz és kancsóhoz. Ebben a szobában a görög keleti és római katolikus veretes imakönyvecskék megismerlése után lehetőséget kaptunk az inascengő meghúzására, majd követhettük a csengő zsinórját és hangját a cselédfolyosó felé, mely - „mint bizonyára ezt már a kastélyban is láthatták” - gondoskodott a személyzet és a család elkülönítéséről.

Láthatták - minden második mondata feltételes módra végződött, mintha durva dolog lenne tényeket közölni ebben a finom kis fészekben: a legújabb operáról cseveghettek, a miniszterelnökkel bonyolódhattak levelezésbe... stb.

Végül kiértünk az üvegfolysóra, ahol az egyik falon a párizsi világkiállítást megjárt félig festett, félig kitömött szalonkás, siketfajdos képek néztek ránk üvegszemekkel, míg a fallal szemközt, az üvegtáblákon túl az eső verte bőszen a terrakottaköves belső udvart a kút körül.

- Most pedig megtekinthetik a kocsiszínt - jelentette be vezetőnk, feltárva az ajtót az udvar és közöttünk. A kocsiszín szemben volt, a kúton túl, mely kút mellett egykor - mesélte - állt a hófehér filagória, ahol a család társasági uzsonnáit és villásreggelijeit tartotta...

- Meg ahol a kolbászt töltötték! - visított közbe az öreg nevetve.

Vezetőnk megtorpant. Megvetőnek, parancsolónak szánt, de annál nagyobb bizonytalanságot kifejező tekintettel végigmérte az öreget.

- Meg ahol a kolbászt tölthették - hagyta rá, majd, érezve, hogy veszve minden, folytatta -, és itt, ahol állok, a kocsiszín előtt ölhatték és perzselhették a disznót.

- Ölték!

- Ölték.

Az öreg diadalittasan összecsapta a tenyereit, majd elindult a kijárat felé:

- Mindig el akarja felejteni - motyogta nekünk elmenőben -, mindig el akarja felejteni...

Még sosem láttam hátat ilyen elégedetten mosolyogni.

Aszúsodás

Felénk már csak úgy szokás, hogy a középiskolai ballagást megelőzi a szerenád, mely éjszakai mulatság során a katolikus iskola diákjai nemcsak a tanárok szomszédjait nem hagyják aludni, de a plébánost sem.

A szerenád kötelező kelléke a lovaskocsi, mely, gondolhatnánk, a legtöbb városi diáknak az egyetlen alkalom egész életében, amikor a saját bőrén tapasztalja meg, mi az a valódi lóerő – de ez tévedés, hiszen a mi (becsület szavamra mondom) urunk Jézus Krisztus születésétől számított harmadik évezredre datálható szerenádunkon is közvetlen mellettem foglalt helyet legalább egy díjugrató földbirtokos lány, a másik kocsin meg egy fogathajtó zsírosparaszt dédunoka.

Ez az egész lovaskocsizás egyik záróakkordja volt annak a csupa anakronizmusnak, melyet az iskola és a város nyújtott számomra az évek alatt, és melynek hála mindig valami távoli történetben éreztem magam, mintsem a saját valós és átkozottan a jelenhez láncolt életemben. Az efféle időbeliség maga az időtlenség: vajon milyen ember lettem volna, ha eleve nem ennyiféle hol idegennek, hol sajátnak érzett múlttal tömik tele az iskolatáskám, alig hagyva némi helyet benne a ténylegesen is általam töltögetett füzeteknek? Annyit gondolkodtam rajta, már gyerek fejjel is, hogy milyen lehet most valahol Dél-Amerikában diáknak lenni – de nem a dzsungel vagy a hőség képeiért, hanem a tarvágással és égetéssel nyert puszta vörös, frissen feltört földekért, melyeknek még nincs múltja. Mennyire más lett volna, ha a gyerekszobám ablakából nem egy gótikus vár tornyán látom lobogni a történelemkönyvek lapjairól ismert uralkodóházak zászlóit, hanem ahogy az első aszfaltutat csíkozzák a szüzességét vesztő porba; ha nem a mindennapok része, hogy a romfalakról ugrálva mérjük össze bátorságunkat óvodásként a többiekkel; vagy az, hogy a belvárosban minden második szárazkapus ház fala hirdeti márványba vésve: Petőfi aludt itt, Jókai, Kosuth itt mondott beszédet, emitt egy lány huszárnak állt titokban, amott Erkel élt, és komponált Bánk bánt, itt tette le az egyik aradi vértanú a fegyverét, a másik ott dobta tiszt kardját a Körösbe, mely utóbbi állítólag nevét Krózsusról kapta, mikor itt járt az öreg a görög-perzsa háborúk hérodotoszi messzeségében, mégis túl közel...

Az egyik szerenádózó a régi, hódoltságkori, ma kissé barokkos törökfürdőbe járt általánosba, én meg a szecessziósba, a régi polgári fiúiskolába, a honvéd tiszti emlékhelybe, szemben a régi földesuraink kastélyával, ahol a régi Körös medrén macskaköves híd ível keresztül, hogy aztán mindketten a grófnő kegyéből épült iskolába menjünk, ahol a francia forradalom után kétszáz évvel született gyerek most is dicsértessékkal köszön, nem egy fekete-fehér tablón ott fityeg a vicces bajszú, katonaruhás tinédzserek neve előtt, hogy vitéz. Sőt! Akad olyan is, hogy báró, az ajtón belépve pedig az első, ki fogad, egy bíborba öltözött

koronás „Emericus dux”, azaz a Szent István fia, Imre herceg, fiatalok *védőszentje* pallosára támaszkodva.

Csupa múlt követeli a maga jussát abból a kevéske, csöpp kis jelenből, ami megadatik az ifjúságnak egy olyan iskolában, amely a nevét is egy történész papról kapta, aki nem sajnálta jelenét régi okleveleket böngészve feláldozni rég pusztává lett települések, örökre kikopott népek, családok neve után kutatva – és akinek névtábláját a napelemes kerti lámpások korában is viaszos fáklyákkal felsorakozva szokás megkoszorúztatni.

Közben a diák Tankcsapdát meg Republikot énekelve baktat az éjszakában a batáron a plébánián keresztül ívelő jövőbe, hallgatva a patkolt paták metronómját a sebzett aszfalton, arra a bizonyos jövőre gondolva, szinte kényszeredetten próbálva koncentrálni apró kis fénypontjára, miközben minden ellene szól, a Tankcsapda is, a Republik is, az egyszer, de biztosan elérkező *gaudeamus igitur*, de még a kandeláberek meg a ló szaga is. Egyetlen érzékszerv sincs biztonságban, egy sem kapaszkodhat a jövőbe, legfeljebb csak a tapintás, a kéz valamely fiatal társat érintve, csókolva, öelve, híván, hogy azt a bőrt, haját, arcot, száját még nem szennyezte be a múlt, ő még szabad, érintetlen – no, meg az ízlelés, melynek üdén hat még az ital meg a bor mámore.

Aztán odaér a Plébánia (klasszicista) bejárata elé, leszáll, „hőőő!”, mondja a kocsis, ahogy a filmekben meg a kötelező Jókaiokban, Móriczokban és Gárdonyikban szokás.

A pap már kint vár, fekete nyakán egy cseppnyi fehérséggel, mosolyog és betessékel egy hosszú asztal köré, ahogyan fogadta a múlt éveket meg a még múltabb éveket is, és fogadta egész biztosan az elődje és az ő elődje elődje is.

Ezután jön a fő attrakció, amit mindenki a legjobban várt már: a monsignore a pogácsa mellé borral kínál. Nem sajnálja, a házvezetőnő sorra teletölti mindenki poharát az aranyszínű miseborral.

– Tokaji – mondja, miután helyet foglalt közöttünk, egy kedves híve szokásos ajándéka ez már évek óta. Valódi tokaji, háromputtonyos aszú. Desszert bor, csak szépen lassan érdemes ízlelgetni, sűrűbb, mint a többi és édesebb, mert kései, már ráncossá töpörödött, öreg, penésztette szemek adják a lényegét, meg persze a fahordók, amiről eszébe jut, hogy a városban is él egy kádármester ám, akivel egész csinos kis hordókat lehet csináltatni, bornak, pálinkának valót. Minél tovább érleli benne az ember – folytatja –, annál szebb a színe, és gazdagabb az ízvilága, csak türelem kell hozzá, hadd öregedjen.

Hátradől a karosszékekben – *biedermeier*, polírozás, selyemkárpit, *faintarzia* –, tekintete a kristálypoharáról a kakukkos órára, majd az egyik aranyozott keretes képre, a velencei tükörrre, az üveges könyves szekrényre, benne az első kiadásos disznóbőrökötéses Pázmányokra, aztán ismét a pohárra téved – utána kezdődik az egész előlről, amitől (vagy a túlédés bortól?) émelyegni kezdek.

Nem sajnálja, szól, ki kér még? Persze mindenki bólogat, az is, aki már azelőtt rosszul volt a sok piától, hogy felsegítettük a kocsira, az is, aki már magától

le sem tudott szállni, meg az is, akinek ez volt élete első itala, leszámítva tán az apai sörhabot meg a családi szilveszterek ujjnyi pezsgőit.

Nekem is tölt a házvezetőnő, a plébános pedig – talán félreértve a kezdő részegség fintorát a képemen – azzal folytatja, hogy hát igen, még a jó öreg aszúra is rá lehet unni, de szerencsére ezzel az a kedves család is számolt ott fenn Rakamazon, Tokajban.

– Amikor már magam is émelygek a misén az aszútól – folytatja –, akkor előkerülhet a pincéből a szamorodni, ilyenkor nyáron, különösen, ha nagyon meleg van, jobb szeretem a hárslevelűt.

– Csak fehérbort iszik a misén? – kérdezi az egyik tökéletesen részeg osztálytársam, keresve valamit a kezeivel az asztal alatt egy másik ölében, amit amaz meg úgy tesz, mintha nem akarná, hogy megtaláljon.

– Igen – válaszol a pap –, mondom: aszút, szamorodnit, hárslevelűt, muskotályt, furmintot.

– Más nincs? – évődik tovább az osztálytárs.

– Nem, ezek vannak.

– A muskotály jó évjárat?

– Mindegyik jó évjárat – mosolyog a plébános, és int a házvezetőnőnek, hogy hozzon a muskotályból is nekünk.

– Mindig azt hittem, hogy a misebor vörös – folytatja az osztálytársam keresztbe álló szemekkel szűrcsölvé az italát.

– Sokan így vannak ezzel – mondja a plébános finoman intve az osztályfőnökünknek, hogy ideje lenne távoznunk.

– Krisztus vére – nyögi be valaki.

– Nem – int gyorsan tagadólag a pap zavartan mosolyogva –, nem-nem, ahhoz előbb át kell változtatni!

– Szóval ez nincs átváltoztatva? – kérdi a részeg kabátját véve.

– Nincs, már hogy lenne?

Az osztálytársam erre igen fancsali képet vágva abba hagyja az öltözködést.

– Nagy kár – folytatja aztán –, nagyon nagy kár érte...

– *Gaudeámúsz igitúr juvenész dúm szúumúsz!* – kezdi el valamelyikünk az ajtón kimenőben.

Szép, rézkilincses ajtó és igen fényesre kopott a kilincse.